

Сима М. Ђирковић, РАБОТНИЦИ, ВОЈНИЦИ,
ДУХОВНИЦИ. ДРУШТВА СРЕДЊОВЕКОВНОГ БАЛКАНА
Equilibrium, Београд 1997, 516 страна

У току 1997. године појавила се у издању београдског Equilibrium књига академика Симе М. Ђирковића "Работници, војници, духовници. Друштва средњовековног Балкана".

Преко 40 година проф. Ђирковић се бави средњовековном историјом јужнословенских народа, у току којих је објавио преко 300 радова. "Работници, војници, духовници" је, свакако, још један драгуљ у тако богатом опусу.

У књизи је, на 516 страна, представљено 30 расправа, студија и чланака, који су настајали у дужем временском периоду, од 1962. до 1995. године. Писани су и саопштавани различитим поводима у Барију, Прату, Лос Анђелесу, Сан Франциску, Анкари, Гетингену, Цетињу, Београду, Пријеполу и др. Трећина радова садржаних у књизи је објављена у иностранству на италијанском, енглеском, њемачком и француском језику. Двије студије су у овој књизи први пут објављене, а једном реферату је коаутор проф. Десанка Ковачевић-Којић. Посебна занимљивост књиге је у разноликости тема из области привредне, друштвене и културне историје нашег средњег вијека.

Уз Реч уредника и Реч аутора под насловом "Пред наслеђем српске медијистике средином XX века" књига садржи три поглавља:

1. Материјалне структуре: конти-

нитет и промене, 2. Друштвени модели и друштвена стварност и 3. Културни обрасци друштва у сазревању. Слиједи скраћенице чешће навођених периодичних публикација, попис илустрација (7 карата, 7 табела, 1 дијаграм и 3 цртежа), регистар и, на крају, биљешка о писцу.

У дијелу који је насловљен "Пред наслеђем српске медијистике средином XX века" академик Ђирковић је дао кратак преглед онога што је доприносило развоју критичке историографије од XIX вијека, осврћући се на истраживаче чији је удио у назначеном и наредном вијеку на упознавању нашег средњег вијека био најзнатнији (Ј. Рајић, И. Руварац, Ч. Мијатовић, С. Новаковић, К. Јиречек, Ј. Радонић, С. Станојевић, А. Ивић, Н. Радојчић, В. Ђоровић, А. Соловјев).

Иако су радови садржани у овој књизи писани различитим поводима са мноштвом разноликих тема, примјетан је заједнички именитељ, односно повезујућа нит по појединим поглављима. Тако је у првом поглављу представљено осам радова из области привредне историје. Аутор је пратио развој Балканског полуострва у општој слици развоја Европе од XIII до краја средњег вијека, те је могуће створити уопштену а континуирану представу економског развоја оних

простора који су предмет његовог интересовања. У првом реду је то средњовјековна Србија, као и Босна, са свим подстицајима напретка који су долазили са стране. Знатан простор је посветио рударству, његовим почецима, развоју и посљедицама тог развоја, а у вези са њим и предузетништву незаобилазних и увијек прагматичних Дубровчана. Интересантан је рад о техници у средњем вијеку на третираним просторима, док унеколико одудара од осталих онај посвећен мјерењима и мјерама у Србији. Ово посљедње стоји само ако се нема у виду да познавање истих омогућава разумијевање средњовјековних људи.

Дванаест радова другог поглавља је из области друштвене историје, а теме су разноврсније него у првом. Приказан је удио средњег вијека у формирању етничке карте Балкана, затим економско-политички дуализам између приморских градова и њиховог залеђа, уз посебан осврт на друштвену стратификацију и хијерархијску подјелу првих. Такође, сеоска општина код Срба и грађанско друштво у Србији и Босни. Три су рада посвећена питањима цркве, и то Српској православној, Босанској цркви и католичким парохијама у Србији средњег вијека. У овом поглављу су презентоване и

три студије које се конкретно односе на средњовјековну Босну, о русашкој господи, "вјерној служби" и "вјери господског" и сугубом вијенцу. Посебни радови се тичу сталешких скупштина код Јужних Словена, тј. сабора, као и најамника у рату средњег вијека и њиховој цијени.

Треће поглавље, са девет радова, тиче се културне историје. Презентовани су радови о сусретима великих цивилизација око 1300. године у југоисточној Европи, о средњовјековној Србији између Запада и Истока, о Србима у хришћанској екумени медиевалног периода. Приказани су дворови владара у српској и босанској држави, писменост и образовање код Срба, ћирилско штампарство и култура код Јужних Словена, одједи ритерско-дворјанске културе у Босни, као и додир Срба са раним протестантизмом.

Можда би ову кратку биљешку ваљало завршити ауторовим ријечима о студијама у овој књизи: "Сакупљене на једном мјесту и приближене српском читаоцу оне показују само мали део раста медиевистике, а могу представљати карику која ће истраживачима који сада започињу рад, или ће се јавити у будућности, олакшати везу са наслеђем које су створиле претходне генерације научника".

Соња Пејровић